

OPONENTSKÝ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Stanislava JÍLKOVÁ: Pražská arcibiskupská konsistoř v letech 1780–1790 (se zvláštním zřetelem k jejím tištěným písemnostem). Praha 2011

Práce odevzdaná na Katedře pomocných věd historických a archivního studia Filosofické fakulty University Karlovy v Praze, školitel prof. PhDr. Ivan Hlaváček, CSc.

Zvolené téma souzní s dlouholetým autorčiným badatelským zaměřením (navazuje na její diplomovou práci i na studii publikovanou ve Sborníku archivních prací v roce 2001) a slibuje komplexní a zároveň dosud neznámý pohled na klíčové období českých církevních dějin. Při bližším seznámení s prací a částečně také prameny, které byly jejím východiskem, nezbyvá mi než konstatovat, že se autorce tento cíl naplnit nepodařilo. Důvodem nepochybně byly některé osobní těžkosti, které autorka prozrazuje v úvodu, ale i samotné téma, jež předpokládalo důkladné studium ohromného množství pramenů i široké znalosti dobových a církevních reálií a literatury.

Autorka byla nucena původně širěji koncipovanou práci omezit – z vydávaných písemností vybrala ty, které měly tištěnou formu, a z přijatých dokumentů nakonec zvolila jen papežské listiny, uložené ve zmíněném fondu. Zatímco příklad papežských listin je skutečně spíše jen dokreslující, je čtenář v příloze I. konfrontován s monumentálně pojatým registářem všech tištěných konsistorních písemností, do něž byly začleněny i vybrané přípisy jiných úřadů v náboženských a církevněpolitických záležitostech. Registář čítá 1512 položek a je zřetelným dokladem autorčina úsilí pojmut vybrané období co nejúplněji.

Přesto bych název práce (Pražská arcibiskupská konsistoř v letech 1780–1790) vnímala jako nepřesný – konsistoři je věnována jedna kapitola obsahující relaci o stavu diecéze z roku 1781, dále taxovní řád kanceláře, životopisy arcibiskupa Příchoveckého, jeho generálních vikářů, kancléřů a konsistorních radů. I ono avisované zaměření na tištěné prameny bych viděla jako problematické a částečně také zavádějící – jak doložím níže.

Práci otevírá rozbor použitých pramenů a literatury, na nějž navazuje pět logicky koncipovaných kapitol, jimž – stejně jako čtyřem rozsáhlým přílohám – bych se chtěla věnovat podrobněji.

Rozbor nevydaných pramenů /s. 10–22/

V této části práce je čtenáři přiblížen hlavní pramen předkládané práce, tj. 16 svazků tzv. Kopiářů expedované korespondence (o nichž autorka správně uvádí, že se jedná o registra, neboť zachycovala vydanou korespondenci), uložených ve fondu Archiv pražského arcibiskupství I. Autorka uvádí, že se jedná o jediný pramen, v němž se tištěné vydávané písemnosti dochovaly – přesto postrádám ujištění, že autorka prohlédla další úřední knihy a písemnosti, v nichž by se tato tištěná nařízení mohla také vyskytovat (např. *Knihu dekretů a oběžníků arcibiskupa k pražským duchovním z let 1773–1837* /inv. č. 1467, sign. B19/12/, *Knihu dekretů pražské konsistoře z let 1763–1838* / inv. č. 2621a/, *Knihy patentů arcibiskupských i konsistorních z let 1764–1829, 1777–1781 a 1782–1784* /inv. č. 1473–1475 sign. B 20/2b, B 20/3 a B 20/4/, případně *Index vernalium z let 1712–1802* /inv. č. 1480, sign. B 20/9/). Stejně tak by si čtenář zasloužil ujištění, že autorka prošla i kartony označené jako *emanata*, obsahující tedy koncepty odesílané korespondence z příslušných let (inv. č. 2835–2845, sign. C54–C60, kart. 573–633).

Vnější popis zmíněných 16 svazků reflektuje původní signatury, hřbetní názvy, psací látku, foliaci a vazbu celého souboru rukopisů. Pominu-li poněkud nestandartní popis vazby (místo ... z vnější části jsou desky potaženy hnědou kůží s tlačenými ornamenty v podobě vlnovek, akantových

listů či jiných obrazců, uspořádaných od středu, který je tvořen tlačným obdélníkem s paprskovitým mřížováním... a hřbety Kopiařů jsou vyztuženy na pěti místech v podobě úzkých vystouplých pásků /obě s. 11/ bych doporučovala mluvit o slepotiskovém zdobení desek v podobě široké bordury se zrcadlem, v případě hřbetu pak o pěti vazech), pak se domnívám, že resignace na počet listů (...uvádět na tomto místě podrobně foliace každého ze 16 svazků citovaných Kopiařů by bylo, podle mého názoru, naprosto zbytečné... /s. 12/) a potřebné upřesnění a doplnění nepřesné dobové foliace je chybou. Pro vnější popis těchto úředních knih bych jako vhodné viděla se inspirovat osvědčenými pravidly pro popis rukopisů (in: *Sborník Národního muzea v Praze, řada C Literární historie, svazek XXVIII, 1983, s. 53–60*).

Jsem přesvědčená, že v další části věnované paleograficko-diplomatickému rozboru Kopiařů, autorkou zmiňovaná expedovaná korespondence zanesená v podobě pouhých *záhlavních registů* a nikoliv v plném znění zahrnovala nejběžnější a stereotypní povolení. Oba dva příklady /s. 13, pozn. 11/ to výmluvně dokládají – v prvním případě se jedná o mešní fakultu, v druhém o arcibiskupské schválení patronem presentovaného faráře. Zda tento typ expedované korespondence byl již v tomto období realizován pomocí předtištěných a rukou doplňovaných formulářů, nevím, v 19. století tomu tak nepochybně bylo. Zde by bylo třeba prohlédnout nějaký dobře dochovaný vikariátní (příp. farní) archiv z této doby – je možné, že by se množství typů uváděných tištěných písemností ještě navýšilo. Nesouhlasila bych proto s autorčinou hypotézou, že pomocí těchto *záhlavních registů* byly do Kopiařů zahrnuty takové dokumenty, jejichž vyřízení trvalo díky např. *zdlouhavému projednávání v nich obsažené záležitosti ... poněkud déle a do chronologické řady opisů úplných textů se proto již nevešly* /s. 13/.

V poslední části, soustředěné na diplomatický rozbor tištěných písemností, dochovaných v Kopiařích, najdeme nejprve tabulku zahrnující všech 353 *konsistoří vydaných písemností*. Ovšem již z navazující tabulky /s. 15/ zjišťujeme, že je zde započítáno 22 panovnických patentů, 16 arcibiskupských patentů, 6 cirkulářů gubernia, 22 guberniálních intimátů, 5 intimátů apelačního soudu a 282 konsistorních intimátů. (Rozdíly mezi cirkulářem, intimátem a patentem nejsou blíže vysvětleny, jen na s. 16 je zmíněno že *promulgace u patentu byla méně obecná, netýkala se „všeho lidu“ jako v případě majestátu*.) Konsistoř tedy vydala pouze 282 písemností – nikoliv 353.

Bohužel ani toto číslo však není správné. Autorka mezi konsistorní písemnosti zahrnula i písemnosti vydané pražským arcibiskupem (svědčí o tom pasáž na s. 20, včetně poznámky 26). Písemnosti, jejichž původcem byla arcibiskupská konsistoř, nebyly uvozeny žádnou intitulací. Naopak na konci bylo větším typem písma natištěno: *Reveredissimi ac Celsissimi Sacri Romani imperii principis, ac domini, domini Antonii Petri, Dei gratia archiepiscopi Pragensis, Sedis apostolicae legati nati (tit.) vicarius in spiritualibus generalis et officialis etc. totumque archiepiscopale Pragense consistorium*. Pod tím, ve funkci podpisů, mohla být natištěna jména generálního vikáře, kancléře a jeho zástupce – nikdy však jméno pražského arcibiskupa. Písemnosti s jeho jménem pod textem jsou všechny uvozeny jeho intitulací, a tak se jedná o arcibiskupské patenty či pastýřské listy. Tuto – z mého hlediska zcela zásadní chybu – autorka opakuje i v závěru své práce /s. 126/. Naopak jiné písemnosti (*patentes vemales*) nebyly vydávány arcibiskupem, ale jeho konsistoří, což prozrazuje nejen již citované zakončení, ale celá stylisace zmíněných patentů.

Toto chybné určení vydavatelů některých dokumentů (bude specifikováno níže) a nepochopitelné řazení arcibiskupských, panovnických, guberniálních a apelačních písemností mezi konsistorní tisky zcela znehodnocuje statistické závěry této disertační práce. Navíc i sama autorka opatrně připouští, že některé tištěné písemnosti se v Kopiařích nedochovaly /s. 115 nahoře/. Je tedy s podivem, proč se autorka nepokusila chybějící konsistoriální tisky dohledat – ať již ve fondu pražského arcibiskupství (možnosti byly zmíněny výše) či ve fondech příjemců (vikariátní či farní úřady).

V případě panovnických a guberniálních písemností postrádám objasnění návaznosti mezi nimi a konsistoriálními intimáty. Všechny mnou shlédnuté panovnické patenty či guberniální cirkuláře a intimáty měly svůj protějšek v tištěném či jen perem zapsaném konsistoriálním

oznámení, které zmíněný patent, cirkulář či intimát předcházely a shrnovaly. (Například patenty panovníka č. 2, 28, 26, 93 jsou oznámeny v konsistoriálních intimátech 15, 35, 32, 100, přepis Českého zemského gubernia č. 122 nalezl svůj odraz v konsistoriálním tisku č. 127, ale i další tisky Českého zemského gubernia č. 1179 či 1331 byly rozeslány všem vikářům, jak svědčí již jen psané zprávy v Kopiářích /inv. č. 166, sign. A 13/7, fol. 116bis r a inv. č. 167, sign. A 13/8, fol. 189v/. Autorka neuvádí, zda tyto defacto přijaté písemnosti byly vikářům (případně farářům) zasílány také jako přílohy konsistoriálního oznámení, či jen zůstaly všity v Kopiářích, v bezprostřední blízkosti konsistoriální písemnosti, která jejich obsah rozšiřovala dál.

Vydané prameny /s. 23–25/

I když je třeba ocenit autorčinu snahu porovnat zachovaná nařízení s dobovými zákoníky a lexikony zákonů a nařízení, postrádám zde tištěný soubor nařízení, který se nejčastěji dochoval ve farních archivech na území východních Čech: *Sammlung der kaiserlich-königlichen landesfürstlichen Gesetze und Verordnungen in publico–ecclesiasticis*. Období vlády Josefa II. pokrývalo sedm svazků vydaných ve Vídni (*Johann Thomas Edlen von Trattner*) v letech 1782–1790.

K vydaným i nevydaným pramenům ještě jednu poznámku. Je samozřejmě věcí autorky, že zvolila formu transliterace pro citaci dobových textů, byť jsem přesvědčena, že v případě latiny, němčiny i češtiny by na konci 18. století bylo vhodnější použít transkripce (podrobněji viz Ivan Štoviček a kolektiv: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Praha 2002). Bohužel však ani v případě transliterace není její přístup zcela jednotný (například v praxi uvádění velkých a malých písmen a rozvádění zkratek /srov. s. 60 a 62/), což způsobily nepochybně rozdílné předlohy, z nichž autorka vycházela.

Literatura /s. 26–34/

Tato kapitola výrazně akcentuje starší literaturu (v případě životopisu kardinála Harracha uvádí práci Františka Krásla z roku 1886 a pomíjí monografii Alessandra Catalana: *Zápas o svědomí*. Praha 2008) a zcela se vyhýbá jejímu srovnání a zhodnocení. Bylo by jistě účelné porovnat pojetí josefinismu v díle Eduarda Wintera (citovanou práci z roku 1945 přepracoval a znovu vydal roku v Berlíně 1962 pod názvem *Der Josefinismus. Die Geschichte des österreichischen Reformkatholizismus*), Friedricha Maasse a Fritze Valjavce – pro každého z nich má josefinismus jiný důvod a význam.

Z novější literatury je možno připomenout práci Peter Hersche: *Musse und Verschwendung. Europäische Gesellschaft und Kultur im Barockzeitalter*. Freiburg im Breisgau 2006, jejíž závěr je věnován duchovním reformám a osvícenství (s. 952–1028). Z nedávno vydané literatury u nás by autorce neměl chybět sborník z konference konané v roce 2007 *Post tenebras spero lucem. Duchovní tvář českého a moravského osvícenství* (eds. Jaroslav Lorman a Daniela Tinková, Praha 2008) a také číslo 2/2009 časopisu *Historie – Otázky – Problémy* s podtitulem *Od barokní piety k interiorizaci víry? Problémy katolického osvícenství*.

1. kapitola: Josefinismus v českých zemích /s. 35–48/

Jak autorka uvádí již v úvodu ke své práci, je tato první kapitola zpracována na základě literatury. Přesto by bylo dobré zohlednit, že osvícenství se neprojevovalo stejně a jednotně v celé Evropě. Již v 70. a 80. letech 20. století jsou popisovány rozdíly mezi osvícenstvím v Anglii a ve Francii, v habsburské monarchii, v Polsku a na Balkáně. V českých zemích, Rakousku a Bavorsku se potkáváme se specifickou podobou katolického osvícenství (Elisabeth Kovács (ed.): *Katholische Aufklärung und Josefinismus*. Wien 1979). Ostatně vztah mezi osvícenstvím a náboženstvím není už zdaleka viděn tak černobíle jako ve starší literatuře (v české literatuře lze jako příklad soudobého

diskursu připomenout úvod práce Josef Táborský: *Reformní katolík Josef Dobrovský*. Brno 2007, případně kapitolu *Mezi barokem a osvícenstvím* ze sborníku Martin Elbel – Ondřej Jakubec (eds.): *Olomoucké baroko. Proměny ambicí jednoho města*. Olomouc 2010)

Různí autoři řeší otázku josefinismu rozdílně – např. Heinrich Benedikt (1965) hovoří o josefinismu před rokem 1780, Ferdinand Maass (1969) připomíná raný josefinismus v době vlády Marie Terezie, Karl Vocelka (1980) mluví ve stejné době už přímo o josefinismu a konečně Peter Hersche (2006) nalézá církevní politiku josefinismu už od doby vlády Josefa I. Stejný autor však reflektuje i širší dosah a význam josefinských reforem i skutečnost, že dochází k propojení sakrální a profánní složky reforem (reformy agrární, školské atd. se také dotkly církve).

Práce by měla také zohledňovat situaci episkopátu v rámci celého habsburského soustátí. Objevují se zde mužové, kteří studovali v Itálii a tam se potkali s reformním katolicismem, reprezentovaným zejména Lodovicem Muratorim (Eleonore Zlabinger: *Lodovico Antonio Muratori und Österreich*. Innsbruck 1970). Zatímco olomoučtí biskupové (Ferdinand Julius Troyer z Troyersteina a Maxmilián z Hamiltonu) byli myšlenkám Muratoriho nakloněni (Rudolf Zuber: *Osudy moravské církve v 18. století. I. díl*. Praha 1987), o situaci v Praze nevíme. Zajímavá je také radikalizace některých mladších biskupů (Jan Leopold Hay, Ferdinand Kindermann) v popisovaném období.

Kromě Muratoriho myšlenek měly v středoevropském prostoru větší ozvuk také myšlenky episkopalismu a s ním svázaného febronianismu – více než autorkou připomínaný galikanismus.

2. kapitola: Organizace pražské arcibiskupské konsistoře a její kanceláře v 80. letech 18. století /49–65/

Zatímco první kapitola vznikla jako úvod k celé práci a byla postavena na literatuře, druhá kapitola by měla přinášet autorčina zjištění získaná studiem pramenů. Ovšem i tato kapitola v převážné většině opakuje informace z literatury. Již první odstavce této kapitoly /s. 49–52/, přibližující stav pražské arcidiecéze na základě relace ad limina z roku 1781, nevycházejí z originálu ani z opisu této relace, ale z článku, který o ní napsal Antonín Podlaha v roce 1908 (a to i přesto, že Podlahou uváděný „foliant nesignovaný“ je možné objevit mezi rukopisy pražského arcibiskupství /inv. č. 1434, sign. B 17/6/).

Na popis diecéze navazuje líčení několika dvorských dekretů, týkající se zásad úřadování kněží a biskupů /s. 52–56/, přičemž největší pozornost autorka věnovala *Všeobecnému kancelářskému taxovnímu řádu pro biskupské kanceláře* /s. 53–55/ a *Taxovní normě* určené protestantům /s. 55–56/. Zbytek kapitoly pak vyplňují podrobné životopisy Antonína Petra hraběte Příchovského z Příchovic, kancléře Benedikta Stöbera, generálních vikářů Tomáše Jana Hrdličky, Erasma Diviše Kriegera a konsistorních radů Václava Vojtěcha Heritese, Josefa Jana Nepomuka Kvise a Františka Xavera Haina, které jsou zpracovány z literatury.

Pokud by čtenář hledal nějaké podrobnosti o evidenci a oběhu písemností, dělbě práce v konsistorní kanceláři a jejich úřednících, bude zklamán. Závěrem autorka uvádí: *K zabezpečení plynulého chodu konsistorní kanceláře přispíval samozřejmě i další kancelářský personál, tvořený notáři, advokáty, registrátory, posly a jinými osobami z řad duchovenstva i laické veřejnosti. Jejich přesný počet však nelze z pramenů a literatury, které se staly podkladem pro tuto práci, zjistit. I když není nepochybně jednoduché dohledat jména nižšího kancelářského personálu, obrátila bych svou pozornost na *Knihu přísah* (mj. úředníků konsistoře) z let 1734–1800 /inv. č. 1510, sign. B 22/12/ či na tištěný katalog kněží arcidiecéze, který se přímo ve fondu pražské konsistoře zachoval z let 1777, 1789 a 1790 /inv. č. 2498, 2499 a 2500/. Pro zjištění jmen všech zaměstnanců (včetně jejich adres) dobře poslouží *Schematismus für das Königreich Böhmeim*. Svazek z roku 1789 je dokonce k dispozici na internetu (seznam vyšších i nižších úředníků je na s. 146–148) http://books.google.de/books?id=L7AAAAAAcAAJ&hl=cs&source=gbs_similarbooks.*

3. kapitola: Konsistoř jako vydavatel tištěných vlastních písemností pro arcidiecézní klérus, arcibiskupská tiskárna /s. 66–82/

Kromě úvodní pasáže, týkající se dvou nařízení, určujících zádušní obřady za zesnulou Marii Terezii, převážná většina textu této kapitoly je věnovaná tzv. *patentes vernaes*. Už v kapitole věnované rozboru pramenů autorka kolísala mezi tím, zda tento důležitý typ písemnosti připisat – jako vydavateli – arcibiskupovi či jeho konsistoři. Toto kolísání pokračuje i nadále, jak o tom svědčí tato formulace: *patenty byly vydávány vždy v tištěné podobě v latinském jazyce pražským arcibiskupem Antonínem Petrem hrabětem Příchovským z Příchovic, avšak za spoluúčasti celé konsistoře...* /s. 67/ (jako vydavatele jarních patentů uvádí arcibiskupa i autorčin Regestář). Vnější podoba i stylisace jarních patentů však jednoznačně ukazuje na arcibiskupskou konsistoř. I kdyby autorka byla na pochybách, mohla použít výkladu Antonína Podlahy (z *Dějin arcidiecéze pražské*, s. 189–190, na nějž sama odkazuje v poznámce 236, s. 67), kde jsou zmíněné patenty charakterisovány jako písemnosti konsistorní.

O tom, že autorčina interpretace obsahu jarních patentů nemusí být vždy přesná, mne – kromě některých na první pohled zavádějících informací – přesvědčilo srovnání popisu patentu, vydaného 20. března 1781 /s. 69–70/.

V bodu 3 autorka uvádí, že *si faráři smějí přibírat na výpomoc v případě většího množství povinností, souvisejících se správou beneficium, kaplany či kooperátory*. Zmíněný bod se ovšem netýká toho, zda faráři smějí či nesmějí přijímat kaplany a kooperátory (rozhodnutí o obsazení těchto míst nepatřilo mezi běžné farářské kompetence), ale popisuje nutnost bratrského spolunažívání mezi faráři a jim podřízenými duchovními, kteří jim pomáhají ve správě beneficium.

Bod 4 nezmiňuje možnost, že vikáři mohou kaplany pověřovat katechezemi, neboť je logické, že rozdělení povinností (mezi něž katecheze patřily) bylo v kompetenci jednotlivých duchovních správců, ale ustanovuje, jakým způsobem mají být katecheze organizovány, aby se jejich mohlo zúčastnit co nejvíce farníků.

Bod 5 zmiňuje nikoliv *knihu snoubenců*, ale knihu zkoušek snoubenců (*liber examinum sponsorum*), do níž měly být zaznamenány odpovědi snoubenců, jejich rodičů a svědků.

Bod 7 se sice týká porušení šestého přikázání, ale nikoliv ve smyslu, jak uvádí autorka. Podle ní v případě cizoložství *musí vždy následovat trest, uložený soudem, a nikoliv jen vyznání hříchů a zpověď s udělením rozhřešení*. Ve skutečnosti je kléru připomenuto, že rozhřešení z tohoto hříchu nemůže dát duchovní, s nímž se penitent provinění dopustil – naopak tato vina patří mezi tzv. *casus reservati*, tedy hříchy, z nichž absoliuci nemůže dát každý kněz, ale které jsou vyhrazeny biskupu (či jím jmenovanému zástupci), případně papeži.

Bod 8 připomíná, že první mezi těmito *reservovanými případy* je čtení zakázaných knih. Nadřizenými nepovolenou četbu (stejně jako odpad od víry člověka narozeného v katolické rodině a vychovaného v katolické víře) nemůže rozhřešit jakýkoliv zpovědník. Čtení zapovězených knih tedy podléhá povolení duchovních představených, nikoliv – jak autorka tvrdí – *zeměpanskému souhlasu*.

Konečně 13. bod dle autorky zakazující *bez souhlasu vikáře rezignovat na své beneficium* se netýká rezignace, nýbrž skutečnosti, že bez vědomí okrskového vikáře se duchovní správce nesmí zdržovat delší dobu mimo svou farnost. V případě cesty do Prahy se duchovní musí dokonce vykázat vikářským souhlasem přímo na konsistoři.

Obdobná posunutí a změny významu najdeme i u dalších autorčiných interpretací – v 8. bodě jarního patentu z 18. března 1787 se neřeší pronajímání far (v tehdejší době by to byla dost velká anomálie), ale farních pozemků /s. 75/. V případě patentů vydaného 26. srpna 1788 lze jednoduše odmítnout autorčinu hypotézu, že tato datace je tiskařskou chybou, neboť absentuje obvyklý úvod patentu, který se obvykle vztahuje k velikonoční době, veškerá anniversaria mají podzimní data a tisk je všit do Kopiaři za srpnové záznamy odeslané korespondence /s. 75/

Podezřelá jsou i další autorčina tvrzení – povinnost sloužit mše v chudobincích (6. bod jarního patentu z 22. března 1784 /s. 73/, neboť nebylo možné sloužit mše mimo kostely a kaple, které měly toto právo uděleno tzv. mešní licenci) či existence ranní a večerní slavnostní mše v čase svatováclavského tridua (s. 76, protože bylo nutno dodržovat eucharistický půst od půlnoci, nesloužily se v této době večerní mše, ty jsou známy až z 20. století).

4. kapitola: Konsistoř jako zprostředkovatel tištěných směrnic při státní reglementaci církevního života /s. 83–121/

I čtvrtá nejrozsáhlejší kapitola, rozebírající konsistorní intimáty v záležitostech *a/ tolerance nekatolíků a lidového blouznivectví, b/ rušení klášterů a bratrstev, c/ církevního školství, výuky náboženství a školní docházky, d/ nové farní organizace diecéze, e/ církevního práva, f/ bohoslužebného řádu, církevních svátků a pobožností g/ náboženských zvyklostí prostého lidu či h/ publikování zeměpanských nařízení, knihtisku a censury* se nevyhnula problematickým rysům kapitol předchozích. Každá oblast je představena nejprve na základě mnohdy poněkud antikvované literatury (příkladem mohou být obsáhlé citace z díla Justina Václava Práška, vydaného 1903–1904, připojené k části pojednávající o bohoslužebném řádu) a pak ilustrována na základě dochovaných tištěných nařízení, přičemž je připojena tabulka zachycující jejich frekvenci.

Z sporných (a pravděpodobně nesprávných) tvrzení (z nichž některé nepochybně vznikly přehlédnutím či špatnou formulací) bych zmínila dataci svátku Jména Panny Marie, který se neslavil 22. září, jak tvrdí autorka, ale vždy v neděli po slavnosti Narození Panny Marie (8. září). V roce 1785 tento svátek připadl na neděli 11. září /s. 92/. Obdobně těžko mohlo jakékoliv nařízení řešit *obsazování uprázdněných beneficií kněžími z řad exjezuitů a laickými bratry* neboť ti, jak již prozrazuje jejich označení byli laikové, neměli žádné kněžské svěcení a nemohli tedy působit v duchovní správě /s. 105, pozn. 419/.

5. kapitola: Konsistoř jako příjemce písemností církevních vydavatelů na příkladu papežských listin /s. 122–125/

Jedná se o velmi krátkou kapitolu, která je torsem původního záměru a jen základním nastíněním tématu. Otázkou zůstává, zda arcibiskupská konsistoř nebyla příjemcem (či zprostředkovatelem) ještě jiného typu papežských písemností než jsou uvedené breve a buly. Navíc autorka nerozlišuje, kdy jí popisované listiny byly určeny přímo pro konsistoř (resp. arcibiskupa a jeho katedrálu) a kdy konečným příjemcem byl kostel, duchovní či laik z arcidiecéze.

Příloha 1: Regestář všech tištěných konsistorních a vybraných ostatních písemností v náboženských a církevněpolitických záležitostech vydaných za vlády Josefa II. od 30. listopadu 1780 do 20. února 1790 /s. 142–311/

Nejrozsáhlejší a nejpracnější část práce je dokladem jak velkého autorčina úsilí a pílě, tak bohužel také poněkud zbytečně a nekonceptně vydané energie. V chronologickém sledu je zde regestováno nejen 353 tisků, které se nacházejí v Kopiařích, tak také dalších 1159 dokumentů, které jksou přejaty z tištěných edic. V textu je možné orientovat se jen na základě data, rejstřík věcný ani vydavatelů připojen není.

Je otázkou, proč autorka do svého regestáře vložila velké množství písemností jiných vydavatelů než konsistoře (která byla tématem její práce), a tím znepřehlednila celý výsledek. V některých případech např. č. 20 (*Pražská arcibiskupská konsistoř oznamuje veškerému světskému a řeholnímu kléru arcidiecéze text guberniálního intimátu z 9. února 1781 s odvoláním na dvorský dekret z 27. ledna téhož roku...*) propojuje všechny písemnosti týkající se jedné záležitosti v jediném regestu, v jiných případech uvádí zvláště regest císařského či guberniálního nařízení a regest konsistoriálního oznámení ve stejné záležitosti (např. č. 2+15, 28+35, 26+32, 93+100, 122+127).

Nezávažnějším problémem registáře je již avisované špatné určení vydavatele písemnosti. Vydavatelem dokumentu s registrem 18 není konsistoř ale arcibiskup (stejně tak u čísel 1250 či 1295), naopak jarní patent č. 26 (stejně jako všechny ostatní *patentes vernaes*) nevydává arcibiskup, ale jeho konsistoř.

Příloha 2: Taxovní řád pro protestantské konsistoře helvetského a augsburského vyznání z 16. listopadu 1787 /s. 312–315/

Příloha 3: Instrukce pro konsistorního kancléře z 20. prosince 1782 /s. 316–317/

Obě edice jsou převzaty z Jakschova Gesetzlexikonu. V případě první se vnučuje otázka, jaký vztah má tento dokument k tématu předkládané práce.

Příloha 4: Seznam zakázaných knih /s. 318–319/

Soupis je vytvořen na základě kopií expedované korespondence z roku 1783 a poněkud mu schází pokus o identifikaci autorů a zmíněných děl.

Vzhledem k autorčině snaze a pili i sympatickému úsilí osvětlit složité období českých dějin vyčerpávajícím studiem ohromného množství pramenů **doporučuji předkládanou práci k obhajobě**. Přesto komisi prosím, aby zvážila, zda práce odpovídá požadavkům pro udělení doktorského titulu.

Mgr. Jana Oppeltová, Ph.D.
Katedra historie FF UP v Olomouci

V Olomouci 23. září 2011